

CLASSICS IN TRANSLATION

VT = literatuur in vertaling

SL = secundaire literatuur

Inleiding

De Europese literatuur is ondenkbaar zonder de klassieke traditie. De sectie Latijn wil een aantal topauteurs uit de klassieke Latijnse en Neolatijnse literatuur aanbieden voor bijvakstudenten uit de Faculteit der Letteren die geïnteresseerd zijn in dit belangrijke aspect van de Europese beschaving. Aangeboden worden zes aantrekkelijke selecties van beroemde Latijnse teksten in vertaling met bijpassende secundaire literatuur. De teksten worden aangeboden in units van 5 ECTS zodat ze makkelijk in bijvakprogramma's of minors kunnen worden ingepast. Voor het bestuderen van de teksten is geen kennis van de Latijnse grammatica vereist.

Geïnteresseerden worden verzocht zich te melden bij dhr. Pieper (c.pieper@let.leidenuniv.nl, 071-5272673). De pensa worden getoetst door middel van een schriftelijk tentamen.

1. Romeins epos: Vergilius' Aeneis

'This poem on its own, beautiful, complex and profound, is the best justification for studying Roman literature'.¹ De uitspraak betreft de *Aeneis* van de Romeinse dichter Vergilius, een episch gedicht in twaalf boeken over de oorsprong van Rome. Het is geschreven van 29-19 v.C. Het vertelt het verhaal van de held Aeneas die met de zijnen het brandende Troje ontvlucht en zich na vele omzwervingen en strijd in Italië vestigt, alwaar zijn nakomelingen de stad Rome zullen stichten. Het werk kon zich al in de Oudheid verheugen in een enorme populariteit en werd vaak vergeleken met de epen van Homerus (ca. 750 v.C.). De *Argonautica* van de Hellenistische dichter Apollonius van Rhodos (ca. 300 v.C.), dat op zijn beurt weer sterk door Homerus is beïnvloed, is het andere grote epische voorbeeld van Vergilius. Omdat voor een goed begrip van de *Aeneis* de onmiskenbare overeenkomsten met, maar vooral ook de afwijkingen van deze epen essentieel zijn, is bij wijze van voorbeeld de *Argonautica* in vertaling in het pensum opgenomen. Het begeleidende artikel van Nelis laat zien hoe Vergilius met zijn Hellenistische model omgaat. De invloed van Vergilius' epos is sinds de Oudheid onverminderd groot gebleven: 'Virgil's *Aeneid* is the single most widely read and discussed work of poetry by a Roman author, with a deep and continuing influence on western letters that has endured for more than two millennia.'² Vier van de te lezen artikelen behandelen de receptie van de *Aeneis* van de Oudheid tot nu.

VT: Vergilius' *Aeneis* (vertaling van Schrijvers of D' Hane-Scheltema)
Apollonius Rhodius' *Argonautika* (vertaling van Wolther Kassies)

SL: *in aanbevolen volgorde van lezen:*

Braund, S.M. (2002) *Latin Literature*, Londen, p. 1-19

Conte, G.B. (1994) *Latin Literature: A History*, Baltimore en Londen, p. 249-91

Gransden, K.W. (2004², herzien door S.J. Harrison) *Virgil. The Aeneid*, Cambridge

Fowler, D. (1997) 'Virgilian Narrative: Story-telling', in: C. Martindale (ed.), *The Cambridge Companion to Virgil*, Cambridge, 259-70

Barchiesi, A. (1997) 'Virgilian Narrative: Ecphrasis', in: C. Martindale (ed.), *The Cambridge Companion to Virgil*, Cambridge, 271-81

Nelis, D.P. (2001), 'Apollonius and Virgil', in T.D. Papanghelis & A. Rengakos (ed.), *A companion to Apollonius Rhodius*, Leiden, 237-59.

Tarrant, R.J. (1997) 'Aspects of Virgil's Reception in Antiquity', in C. Martindale (ed.), *The Cambridge Companion to Virgil*, Cambridge, 56-72

Liversidge, M.J.H. (1997) 'Virgil in Art', in: C. Martindale (ed.), *The Cambridge Companion to Virgil*, Cambridge, 91-103

Kallendorf, C. (2005) 'Virgil's Post-classical Legacy', in: J. Foley (ed.), *A Companion to Ancient Epic*, Malden, 574-88

Cox, F. (1997) 'Envoi: The Death of Virgil', in: C. Martindale (ed.), *The Cambridge Companion to Virgil*, Cambridge, 327-36

2. De klassieken van de literatuurwetenschap

¹ S.M. Braund (2002), 1.

² M.C.J. Putnam (2005) 'Virgil's *Aeneid*', in J.M. Foley (ed.), *A Companion to Ancient Epic*, Oxford, 453.

Moderne westerse benaderingen van literaire teksten hebben in veel gevallen hun wortels in de oudheid. Het waren Griekse en Romeinse theoretici van Aristoteles af die de relatie tussen literatuur en werkelijkheid (mimetisch of anderszins), publieksrespons, de educatieve functie van literatuur, de theorie van stijl en genre, diverse interpretatietechnieken (bijvoorbeeld de allegorese) en niet in de laatste plaats de retorische kracht van teksten op de agenda zetten, waar zij nu nog steeds te vinden zijn. In dit bijvakonderdeel worden teksten van vier Romeinse giganten van de retorica – Horatius, Cicero, Quintilianus en Tacitus – die een substantiële bijdrage aan de vorming van literaire theorie hebben geleverd in vertaling gelezen. Deze lektuur zal uitgediept worden met behulp van de nieuwste inzichten in de teksten in de vakliteratuur.

- VT: Schrijvers, P.H. (2003) *Horatius. Verzamelde gedichten*, Historische Uitgeverij (Groningen), p. 544-69
 Rooijen-Dijkman, H.W.A. van, Leeman, A.D. (1989) *Cicero. Drie gesprekken over redenaarskunst. Weten-denken-spreken*, Athenaeum-Polak & Van Genneep (Amsterdam)
 Meijer, J.W. (1992) *Tacitus. Dialoog over de welsprekendheid, Agricola, Germania. Vertaald, ingeleid en van aantekeningen voorzien door J.W. Meijer*, Ambo (Baarn), p. 43-93
 Gerbrandy, P. (2001²) *Quintilianus. De opleiding tot redenaar (Filosofie en retorica 8)*, Historische Uitgeverij (Groningen), p. 30-3, 112-51, 190-231, 298-339, 392-440, 516-657
- SL: Russell, D.A. (1979) 'De imitatione', in: West, D., Woodman, A.J. (edd.), *Creative Imitation and Latin Literature*, Cambridge University Press (Cambridge), 1-16
 Fuhrmann, M. (1993) 'Komposition oder Schema? Zur *Ars poetica* des Horaz', in: Tränkle, H. (ed.), *Horace. L'oeuvre et les imitations: un siècle d'interprétation. Neuf exposés suivis de discussions, Vandoeuvres-Genève, 24-29 août 1992 (Entretiens sur l'antiquité classique 39)*, Fondation Hardt (Genève), 171-98
 Frischer, B. (1991) 'Genre of the *Ars Poetica* – Epistle, Didactic Poem, or Tertium Quid?', in: id., *Shifting Paradigms: New Approaches to Horace's Ars Poetica (American Classical Studies 27)*, Scholars Press (Atlanta, Georgia), 87-100
 Calboli, G. (1995) 'Quintilian and Horace', in: *Scholia: Natal Studies in Classical Antiquity 4*, 79-100
 Russell, D.A. (2006) 'Rhetoric and Criticism', in: Laird, A. (ed.), *Oxford Readings in Ancient Literary Criticism*, Oxford University Press (Oxford), 267-83
 Hall, J. (1994) 'Persuasive Design in Cicero's *De Oratore*', in: *Phoenix 48*, 210-25
 Merklin, H. (1987) 'System und Theorie in Ciceros *De oratore*', in: *Würzburger Jahrbücher für die Altertumswissenschaft 13*, 149-61
 Fantham, E. (2004) 'Style and Substance: Cicero's Rethinking of *Elocutio*', in: id., *The Roman World of Cicero's De Oratore*, Oxford University Press (Oxford), 237-66
 Prill, P. (1986) 'Cicero in Theory and Practice: The Securing of Good Will in the Exordia of Five Forensic Speeches', in: *Rhetorica: A Journal of the History of Rhetoric 4*, 93-109
 Cranz, F.E. (1995) 'Quintilian as Ancient Thinker', in: *Rhetorica: A Journal of the History of Rhetoric 13*, 219-30
 Walzer, A.E. (2003) 'Quintilian's "vir bonus" and the Stoic Wise Man', in: *Rhetoric Society Quarterly 33*, n° 4, 25-41
 Leigh, M. (2004) 'Quintilian on the Emotions (*Institutio Oratoria* 6, Preface and 1-2)', in: *Journal of Roman Studies 94*, 122-40
 Luce, T.J. (1993) 'Reading and Response in the *Dialogus*', in: id., Woodman, A.J. (edd.), *Tacitus and the Tacitean Tradition*, Princeton University Press (Princeton, New Jersey), 11-38
 Goldberg, S.M. (1999) 'Appreciating Aper: The Defence of Modernity in Tacitus' *Dialogus de oratoribus*', in: *Classical Quarterly 49*, 224-37
 Too, Y.L. (1998) 'From Criticism to Self-Censorship, from Republic to Empire', in: id., *The Idea of Ancient Literary Criticism*, Clarendon Press (Oxford), 151-86

3. De antieke roman – Liefde in een verrassende omgeving

De roman is één van de boeiendste genres van de Latijnse literatuur. Petronius, die waarschijnlijk een tijdgenoot van keizer Nero was (Tacitus vertelt ons dat hij *arbiter elegantiae* aan het hof was), heeft met zijn *Satyrica* de vroegste Romeinse roman geschreven die is overgeleverd. In het prachtige tafereel van het feest bij de vrijgelatene Trimalchio laat hij zijn grote vertelkunst zien. De geleerde auteur creëert een "mythomaniac narrator" met behulp waarvan hij de tekst als een intertekstueel spel presenteert. Naast Petronius worden in de pensumunit Apuleius' *Metamorphosen* gelezen, die onder

meer de beroemde episode van Amor en Psyche bevatten, en Longos' *Daphnis en Chloe*, het prototype van de herdersroman.

- VT: Petronius, *Satyricon*, vertaling V. Hunink, Amsterdam 2006
Apuleius, *De gouden ezel (Metamorphoses)*, vertaling M.A. Schwartz, Amsterdam 1989
Longos, *Daphnis en Chloe*, vertaling M. Moonen, Baarn 1991
- SL: N. Holzberg, 'The Genre. Novels Proper and the Fringe', in: G. Schmeling (ed.), *The Novel in the Ancient World*, Leiden et al. 1996, 11-28
R. Hunter, 'Longos, Daphnis and Chloe', in: G. Schmeling (ed.), *The Novel in the Ancient World*, Leiden et al. 1996, 361-86
G. Schmeling, 'The Satyricon of Petronius', in: G. Schmeling (ed.), *The Novel in the Ancient World*, Leiden et al. 1996, 457-90
S. Harrison, 'Apuleius' Metamorphoses', in: G. Schmeling (ed.), *The Novel in the Ancient World*, Leiden et al. 1996, 491-516
G.B. Conte, *The Hidden Author. An Interpretation of Petronius' Satyricon*, Berkeley 1996; daaruit: hfdst. 1 ('The Mythomaniac Narrator and the Hidden Author'), p. 1-36
G. Rosati, 'Trimalchio on Stage', in: S.J. Harrison (ed.), *Oxford Readings in the Roman Novel*, Oxford 1999, 85-104
H. Petersmann, 'Environment, Linguistic Situation, and Levels of Style in Petronius' Satyricon', in: S. Harrison (ed.), *Oxford Readings in the Roman Novel*, Oxford 1999, 105-23
A. Wlosok, 'On the Unity of Apuleius' Metamorphoses', in: S. Harrison (ed.), *Oxford Readings in the Roman Novel*, Oxford 1999, 142-56
J. Tatum, 'The Tales in Apuleius' Metamorphoses', in: S. Harrison (ed.), *Oxford Readings in the Roman Novel*, Oxford 1999, 157-94
R.F. Hardin, *Love in a Green Shade: Idyllic Romances Ancient to Modern*, University of Nebraska 2000; daaruit: hfdst. 1 ('Idyllic Romance'), p. 1-24
N. Slater, 'Spectators and Spectacle in Apuleius', in: S. Panayotakis et al (edd.), *The Ancient Novel and Beyond*, Leiden et al. 2003, 85-100
J. Morgan, 'Nymphs, Neighbors and Narrators. A Narratological Approach to Longos', in: S. Panayotakis et al (edd.), *The Ancient Novel and Beyond*, Leiden et al. 2003, 171-89

4. Neolatijnse schrijvers en gender studies: Boccaccio, Beroemde vrouwen (De mulieribus claris)

Giovanni Boccaccio (1313-1375), een vriend van Petrarca, is één van de belangrijkste schrijvers van het vroege humanisme. Hij publiceerde zowel in het Italiaans (*Decameron; Fiammetta*) als ook in het Latijn (bijv. *Genealogiae deorum gentilium*).

Met *De mulieribus claris* heeft hij een opmerkelijk werk geschreven: het is geheel aan vrouwen gewijd – bepaald geen vanzelfsprekend gegeven in de literaire mannenwereld waarin Boccaccio werkte. In het bijzonder was het genre van de biografie voorbehouden aan mannen. Boccaccio doorbreekt de gangbare patronen door een mannengenre op vrouwen toe te passen: *De mulieribus claris* is een collectie biografieën van beroemde of roemruchte vrouwen, vooral uit de Griekse en Romeinse oudheid. Dit gegeven nodigt uit tot een gender-benadering van Boccaccio's baanbrekende werk.

- VT: Boccaccio, *Famous Women (De mulieribus claris)*, ed. trs. Virginia Brown (in: *I Tatti Renaissance Library* 1, 2001)
- SL: V. Brown, introductie
C. Jordan, 'Boccaccio's Women: Gender and Civic Virtue in De mulieribus claris', in: C. Levin, J. Watson (edd.), *Ambiguous Realities: Women in the Middle Ages and Renaissance*, Detroit 1987, 25-47
P.A. Philipp, 'Establishing Authority: Boccaccio's De claris mulieribus and Christine de Pizan's Le livre de la cite des dames', in: *Romanic Review* 77 (1986) 25-47
aanbevolen, facultatief: V. Branca, *Boccaccio. The Man and his Works*, New York 1976, dl. 1 (tot p. 193)
G. Duby – M. Perrot (edd.), *A History of Women in the West*, dl. 2: *Silences of the Middle Ages*, Cambridge, Massachusetts 1992

5. Neolatijnse autobiografie

De humanisten hebben het autobiografische schrijven tot kunst verheven. Dit leatuurpensum is gewijd aan twee van de grootste Neolatijnse autobiografen, Francesco Petrarca (1304-1374), de uitvinder van het humanisme, en Enea Silvio Piccolomini (1406-1464), de eerste humanist die het tot paus heeft gebracht (Pius II).

- VT: Petrarca, *Secretum*, in Nederlandse of Engelse vertaling (bijv. *Het geheim*, vert. Ch. Tazelaar, Ambo 1990)
E.S. Piccolomini's autobiografie (trsl. M. Meserve, M. Simonetta, *Pius II. Commentaries, Book I and II*, in: *I Tatti Renaissance Library* 12, 2003)
- SL: K.A.E. Enenkel, *Die Erfindung des Menschen. Die Autobiographik des frühneuzeitlichen Humanismus von Petrarca bis Lipsius*, Berlijn 2008, hfdstk. I-VI en X-XI